

Regional Development and Globalisation: Best Practices

OSVRT NA KONGRES

Sankt Peterburg, Rusija, 26.-29. kolovoza 2014.

Irena Đokić*

U ovom se prikazu daje osvrt na 54. međunarodni kongres Europskog udruženja za regionalna istraživanja (European Regional Science Association – ERSA) i Međunarodnog udruženja regionalnih znanosti (Regional Science Association International – RSAI) koji je održan u kolovozu 2014. godine u Sankt Peterburgu u Rusiji. U osvrtu na 49. ERSA-in kongres (Đokić, 2009) predstavljeno je udruženje ERSA, u kojem djeluje i Hrvatska sekcija (osnovana 1993. godine). Članovi Hrvatske sekcije ERSA-e redovito sudjeluju na godišnjim kongresima udruženja. Ove je godine predstavljeno nekoliko radova hrvatskih autora. Uz inicijativu Ruske nacionalne sekcije ERSA-e, kongres su zajednički organizirali Council for the Study of Productive Forces i Državno sveučilište u Sankt Peterburgu. Kongres je okupio više od 800 sudionika, koji su imali prilike prisustvovati brojnim panel i paralelnim sesijama, te osobito zanimljivim posebnim sesijama, a organizator je osigurao i niz tehničkih i stručnih posjeta po Sankt Peterburgu i njegovoj okolici.

Glavna je tema ovogodišnjeg kongresa bila "Regionalni razvoj i globalizacija – najbolje prakse". Natalya Zubarevich, profesorica na Državnom sveučilištu u Moskvi i znanstvenica Neovisnog instituta za socijalnu politiku je, na svečanosti otvaranja, održala izlaganje pod nazivom "Size Matters Less Than Institutions". Sadržajem izlaganja skrenula je pažnju na problem

¹ Irena Đokić, znanstvena suradnica, Ekonomski institut, Zagreb, e-mail: idokic@eizg.hr.

prostорне неједнакости који је у Русији врло наглашен (пространо подручје са ниском gustoćom насељености и лоšom инфраструктуром) те је особито доšao до израžaja у раздoblju након распада Совјетског Савеза. Просторна неједнакост одређена је политичким одлукама и чимбеницима конкуренских предности/недостатаха. Прва разина (*first nature*) конкуренских предности односи се на природне минералне ресурсе те земљописни положај, док се друга разина (*second nature*) односи на учинак агломерације, људски капитал и институције. Издадпрошећни гospодарски раст у регијама с конкуренским предностима produbljuje просторну неједнакост у земљама у развоју. Учинак агломерације (највећи federalni gradovi), институционални чимбеници који коће бржи развој других великих градова (нпр. статусна renta federalnih градова, регионални центри с концентрацијом високо plaćenih poslova) те резерве нафте и plina, одређују које ће регије бити водеће.

Uslijedilo je izlaganje Zoltana Acsa (London School of Economics and Political Science), на тему "Entrepreneurship, Knowledge and Regional Economic Growth". Acs se osvrnuo na razdoblje provedbe индустрijsких политика 1980-ih година, које се у SAD-у nisu pokazale уčinkovitimа у povećanju гospодарског rasta ili konkurentnosti, jer су се темелjile на традиционалним моделима. Америчко гospодарство 1990-ih година постаје ovisno о rastu temeljenom на širenju znanja (*knowledge spillover*), првенствено међу школованим zaposlenicima који отварају poduzeća како би profitirali od развоја нових proizvoda i usluga. U 21. stoljeću znanje постаје покретач економског rasta. Acs smatra da je SAD sada usred ključne, ali neprepoznate гospодарске transformacije od управљачке prema poduzetničkoj ekonomiji, што се odražava u promjeni strukture poduzeća (od статичне prema динамичној), управљању (институционално nasuprot individualnom), иновацијама (inkrementalne nasuprot radikalnim) te уlozi poduzetništva као motora гospодарског i socijalnog развоја. Poduzetništvo je u традиционалnoj ekonomiji bilo обilježeno masovnom proizvodnjom, ekonomijama obujma, величином poduzeća, индустрijskom организацијом и centraliziranim planiranjem. Велике korporacije u традиционално управљаној ekonomiji ne само да ostvaruju nadmoćnu proizvodnu уčinkovitost, već су i percipirane као generatori tehnoloških promjena i napretka, dok сe mala poduzeća i poduzetništvo smatraju luksuzом koji постоји nauštrb

učinkovitosti cijelog gospodarstva. S vremenom se značaj poduzetništva povećao na globalnom tržištu. Nova poduzeća nisu klonovi velikih, već djeluju kao pokretači promjena kroz inovativne aktivnosti, postaju suštinski izvor novih ideja mijenjajući uobičajeno stajalište da velika poduzeća imaju virtualni monopol nad inovacijskim procesom. Ta je promjena dovela do istraživanja odrednica inovativne aktivnosti, a odnosi se na znanje o inovacijama, utvrđivanje ulaznih parametara procesa istraživanja i razvoja, određivanje intermedijarnih patenata, te utvrđivanje mjera izravnog inovacijskog *outputa*.

Poduzetništvo je u novoj ekonomiji (*new economy*) pod snažnim utjecajem globalizacije koja je u tehnološkom sektoru stvorila komparativne prednosti inkompatibilne s visokim plaćama. Konkurentske prednosti kompatibilne s visokim plaćama ostvarit će se kroz ekonomsku aktivnost temeljenu na novom znanju i inovacijama, pri čemu jača važnost geografske blizine u širenju znanja. Javnim se politikama zagovara pomak od "poduzetničkih" prema politikama u poduzetničkom društvu, imajući u vidu društvenu jednakost.

Jedno od uvodnih izlaganja, "What Is Development? And What Are Our Units of Measurement?", održao je i Michael Storper, suradnik na University of California, Los Angeles (UCLA), London School of Economics (LSE) te Sciences Po u Parizu. Kako bi se dobili jasniji uvidi u materiju, za regionalnu ekonomsku analizu potrebno je pomnije razmotriti tri pitanja: ovisnu varijablu, *razvoj*; jedinicu analize *regiju*; te ekonomiju, koja se odnosi se na *industrije/aktivnosti* i *čimbenike*. Široko je prihvaćeno stajalište da je razvoj višedimenzionalni proces koji donosi unapređenja (između ostalog) osobnog dohotka, bogatstva, zdravlja, obrazovanja, osobnog izbora, dovodi do povećanja ekonomske i geografske mobilnosti, sigurnosti, sposobnosti planiranja i razvoja ljudskih kapaciteta. Međutim, otvara i međugeneracijska pitanja održivosti: koji su nepoželjni društveni, gospodarski, okolišni ishodi koje mislimo da možemo spriječiti u budućnosti te koji su trenutni gospodarski ili politički troškovi tih aktivnosti, a koje stvaramo danas? Nekoliko je elemenata koje treba uzeti u obzir, a to su: skriveni troškovi koji imaju negativne eksternalije, ali nisu

ispravno uključeni u BDP, subjektivni gubitak te promjena uslijed razvoja, npr. moderno nasuprot tradiciji, zajednica spram pojedinca, staro spram novog. U nastojanju da odgovori na pitanja *je li razvoj isto što i napredak?* i *je li važniji absolutni ili relativni razvoj?* (u smislu dostizanja određene razine vrijednosti dobrih pokazatelja ili položaja u odnosu na druge), autor u svome izlaganju navodi problem eksplozije različitih pokazatelja kojima se pokušava mjeriti napredak u ljudskom razvoju i gospodarstvu, pri čemu se najčešće koriste sljedeći pokazatelji: BDP – rast vrijednosti (obuhvaća stanovništvo i *output*) ili kvaliteta rasta (dohodak ili bogatstvo ili nešto treće); alternativne mjere BDP-a kao što su npr. *Genuine Progress Indicator (GPI)*, *Comprehensive Wealth Index (CWI)* ili *Inclusive Wealth Index (IWI)*, koji uključuju eksternalije i međugeneracijsko pitanje; *UN Human Development Index (HDI)*; *Sustainability Development Index (SDI)*; i *Environmental Sustainability Index (ESI)*.

Navedeni pokazatelji korisni su za mjerjenje napretka pojedinih segmenata te za specifične potrebe politike razvoja određenog područja, npr. obrazovanja, okoliša ili gospodarstva, međutim, ne mogu u potpunosti odgovoriti na prethodno postavljena pitanja. Primjerice, rast nije dobar pokazatelj razvoja jer prema njemu ima složen i neu jednačen odnos, ponekad negativan, ponekad pozitivan, no prije svega nekonzistentan, te se u komparativnim studijama razvoja ne bi trebao koristiti kao ovisna varijabla. Razvojna teorija uzima u obzir konvergenciju i divergenciju te njihove odabrane i uvjetovane kombinacije, pri čemu je rezultirajuća varijabla diskontinuirana te ukazuje na tzv. razvojne "klubove". Radi se zapravo o različitim razinama dohotka mjereno po stanovniku, od vrlo niskog do visokog dohotka, a klubovi pokazuju da postoji mnogo konkretnih dimenzija razvoja koje su međusobno povezane, npr. znanost i tehnologija, zdravlje, infrastruktura, fiksni kapital, institucionalni ustroj/primjena zakona, specijalizacija. Stoga se na različitim razinama dohotka (klubovi), razvoj ne odvija samo kroz različite aktivnosti, već se i vjerojatnost napretka (prelaska iz nižeg kluba u viši) mijenja. Zemlja ili regija koja uspije ući u grupu s visokim dohotkom, uglavnom ne ispada iz te grupe (unazad sto godina takav slučaj nije poznat), iako unutar nje može značajno mijenjati položaj. Konačno, Storper nudi i definiciju regije. U ekonomskom smislu to je područje koje

odgovara Samuelsonovom "zakonu jedne cijene", odnosno prostoru na kojem su uređeno zemljište i cijena rada unutar određenog raspona, a na čijem rubu cijene značajno padaju. U širem smislu to je dnevna urbana regija ili funkcionalna urbana regija, područje na kojem su rad i tržište snažno integrirani (a može se dodati da su i društvene mreže snažne te je moguć izravan kontakt).

Kongres je ove godine obilovao mnoštvom zanimljivih tema. Ukupno 22 teme bile su predstavljene kroz niz paralelnih sesija. Obuhvaćena su raznovrsna pitanja regionalnog razvoja – regionalni rast i razvoj, potom niz tema koje su istovremeno i regionalne i urbane, kao npr. politika, planiranje i razvojno upravljanje, institucionalni faktori razvoja te tržište rada. Izdvojene su teme koje povezuju prostor i pitanja regionalnog razvoja poput prostorne ekonometrije i regionalnog ekonomskog modeliranja, prostorne aglomeracije i metropolitanskih područja, inovacija i prostora, te regionalne suradnje i konkurentnosti. Prvi put je izdvojena i tema "Regije krajnjeg sjevera i Arktika", a spomenute su i mobilne regije.

Jedan se dio sesija bavio temama povezanima sa sve značajnijim problemom starenja stanovništva na globalnoj razini, osobito u razvijenim zemljama. Na kongresu su i dalje bile zastupljene teme migracija i dijaspore, poduzetništva, zaštite okoliša i održivog razvoja, te urbano orijentirane teme poput širenja urbanih područja, lokacije ekonomske aktivnosti te tržišta nekretnina i stanova. Povrh redovitih sesija na kojima se predstavljaju radovi koji su prošli postupak recenzije te sesija na kojima radove izlažu mladi znanstvenici, organiziran je i niz tzv. posebnih sesija. Takve sesije predlažu i organiziraju zainteresirani istraživači, na temu od osobite važnosti, a diskusije koje slijede redovito rezultiraju nizom kvalitetnih komentara i prijedloga korisnih za daljnje istraživanje, objavu znanstvenog/stručnog rada ili pak za oblikovanje razvojnih politika. Interes za organiziranje specijalnih sesija ove je godine bio iznad svih očekivanja, a ponuđeno je preko 50 tema. Autorica ovog osvrta sudjelovala je kao pozvani izlagač na posebnoj sesiji pod nazivom "Regional and Urban Impact and Consequences of the Economic Crisis" koju je organizirao Juan Ramon Cuadrado Roura, profesor primijenjene ekonomije na Fakultetu ekonomskih

znanosti, poduzetništva i turizma te osnivač Sveučilišnog instituta za ekonomski i društvene analize, Sveučilišta Alcalá. U koautorstvu sa Zlatanom Fröhlichom i Ivanom Rašić Bakarić, napisan je i predstavljen rad "Utjecaj krize na regionalne nejednakosti u Hrvatskoj". Autori u ovom radu analiziraju regionalne nejednakosti prije krize (prije 2009. godine) te ih uspoređuju s onima u razdoblju recesije. Koristili su indeks razvijenosti, socio-ekonomski pokazatelje poput BDP-a, stope nezaposlenosti, te BDP-a po zaposlenom (produktivnost), a kao jedinica analize uzeta je županija (NUTS 3 razina). Provedena analiza pokazala je da je recesija u Hrvatskoj imala značajan negativan utjecaj na disperziju indeksa razvijenosti, regionalni BDP po stanovniku i regionalnu produktivnost, odnosno, da je došlo do povećanja razine regionalne nejednakosti u razdoblju nakon krize.

U okviru ove sesije predstavljen je niz vrlo zanimljivih radova, koji se s obzirom na naslov sesije zapravo dotiču teme otpornosti regija (*regional resilience, resilient region*). U posljednjem, četvrtom broju publikacije *Regio-novosti* (Ekonomski institut, Zagreb, 2014: 6) u pojmovniku je detaljno opisan ovaj pojam, dok ovdje izdvajamo najvažniji dio. U regionalnoj ekonomici izraz *regional resilience* označava otpornost regija na različite vrste šokova. Christopherson, Michie i Tyler (2010) u ekonomiji definiraju otpornost u smislu povrata u fiksni i usko definirani ekvilibrij ili, u liberalnijoj verziji, u višestruke ekvilibrije[%]. Koncept obuhvaća fazu "vraćanja u igru", prilagodbe i oporavka, a posljednjih godina postaje osobito popularan. Prevladava percepcija da su procesi povezani s globalizacijom (smatrani vanjskim procesima), mjesta i regije učinili podložnijima različitim utjecajima. Zašto neke regije uspijevaju prebroditi nepovoljne ekonomski okolnosti i održati visoku kvalitetu života dok drugima to ne uspijeva? Izlagači na ovoj posebnoj sesiji nastojali su odgovoriti upravo na to pitanje.

Ova je posebna sesija ugostila neke od zvučnih imena regionalne znanosti. Andres Rodriguez-Pose (London School of Economics) i Ugo Fratesi (Politecnico di Milano) su izložili rezultate istraživanja u radu "The Impact

[%] U društvenim znanostima, izraz "otpornost regija" usko je povezan s prilagodbom regije promjenama te evolucijskom ekonomikom i ekonomskom geografijom.

of the Crisis at Regional Level: What Role for Protected Economies?" U izlaganju je spomenut termin zaštićenih ekonomija (*sheltered economies*) koje se mogu definirati kao ekonomije otpornije na promjene u ekonomskom ciklusu. Radi se o regijama koje se više oslanjaju na one sektore koji su manje podložni promjenama na tržištu. Autori koriste indeks zaštićenosti ekonomije (*sheltered economy index*) koji ukazuje na to da veći gradovi i aglomeracije uglavnom teže biti otvorenijima, kao što su primjerice London ili Madrid, no to nije uvijek slučaj. Primjeri nekih gradova, poput Stockholma i Milana, ukazuju na to da su njihove ekonomije zaštićenije. Na temelju stupnja zaštićenosti odnosno otvorenosti ekonomije istražuje se utjecaj krize na zaposlenost, iz čega proizlaze četiri vrste regija: zaštićene i snažne, zaštićene i slabe, otvorene i snažne, te otvorene i slabe.

Roberta Capello i Andrea Caragliu (istraživači s Politecnico di Milano) izložili su rad "After Crisis Scenarios for CEECs: Alternative Evolutions of Structural Adjustments". Scenariji iz njihova istraživanja izrađeni su simulacijom pomoću MASST3 modela, odnosno makroekonometrijskog modela regionalnog rasta⁸. Tim je modelom moguće simulirati različite učinke na regionalni rast: učinak ekonomske krize, učinke različitih makroekonomskih politika (ograničenja javnog proračuna, državne obveznice, tečajevi valuta), učinke elemenata teritorijalnog kapitala (inovativnost, povjerenje, dostupnost). Prvi je scenarij definiran kao scenarij lokalne konkurentnosti, koji ukazuje na to da se konkurentnost ostvaruje iskorištavanjem lokalne izvrsnosti i neiskorištenih lokalnih resursa. Drugi alternativni scenarij strukturne prilagodbe definiran je kao politički i scenarij prostorne kohezije. Izgrađen je na ideji ograničenja društvenih troškova uzrokovanih krizom. Oba scenarija opravdana su racionalnim kriterijima te mogu biti korisna donositeljima odluka. Rezultati su neočekivano pokazali da scenarij lokalne konkurentnosti postiže istovremeno i najviše stope rasta agregatnog BDP-a i najmanje smanjenje regionalnih nejednakosti. Drugim riječima, i suprotno općem vjerovanju, politički i scenarij prostorne kohezije je u smanjivanju regionalnih nejednakosti manje učinkovit nego scenarij regionalne kohezije⁹. Ovi rezultati nude koristan uvid u to kako

⁸ Prva verzija MASST modela razvijena je u okviru ESPON 3.2 projekta.

⁹ Scenarij regionalne konkurentnosti odnosi se na nastojanje da se postignu razine konkurentnosti poput onih u razdoblju prije krize.

bi buduće kohezijske politike trebale ojačati područja lokalne izvrsnosti te iskoristiti još neiskorištene resurse.

Ayda Eraydin, sa sveučilišta Middle East Technical University u Ankari, u svom radu "The Importance of Endogenous Capacities and Government Support in the Resilience of Regions", analizira važnost endogenih kapaciteta i podrške s državne razine u stvaranju otpornih regija. Nalazi pokazuju da je potrebno temeljito preispitati tradicionalne razvojne strategije koje su u integriranom i globaliziranom svijetu sve manje učinkovite te odrediti područja intervencije i podrške za jačanje otpornosti regije. Rezultati istraživanja također nude objašnjenje uzroka zbog kojih strategija koja je primjenjiva u jednoj regiji ne donosi nužno iste rezultate u drugoj. Umjesto primjene sličnih strategija u različitim regijama, za formuliranje politika prvenstveno treba razumjeti zbog čega neka regija pripada određenoj kategoriji otpornosti. Poput kategorizacije regija prije spomenutih Rodriguez-Posea i Fratesija, i ova autorica predlaže kategorije regija s obzirom na njihovu otpornost: prosperitetne, otporne na šok, neotporne i otporne.

Organizator specijalne sesije, Juan Ramon Cuadrado Roura, također je izložio svoj rad pod naslovom "Unbalanced Regional Impact of the Crisis in Spain – An Explorative Analysis through Structural Changes, Sectoral Specialization and Productivity". Španjolska je ekonomija do 2008. bilježila razdoblje snažne ekspanzije, stvaranja radnih mesta i snažnog povećanja javne i privatne potrošnje. Istovremeno su se, međutim, zamaskirali niska produktivnost, rastući vanjski dug i između ostalog, visoko zaduživanje domaćinstava, korporativnog i javnog sektora, zahvaljujući lako dostupnom financiranju i niskim kamatnim stopama Europske središnje banke. Međunarodna kriza dodatno je ubrzala pad gospodarstva čitave Španjolske i njenih regija. Autor u svom radu ocjenjuje kako je kriza utjecala na međuregionalne nejednakosti u Španjolskoj, koje su se dodatno pogoršale te objašnjava ovaj obrazac divergencije koristeći proizvodnu specijalizaciju na regionalnoj razini, promjene u proizvodnim strukturama i njihove efekte u smislu unutarregionalne produktivnosti. Rezultati analize produktivnosti španjolskih regija pokazuju da iako su strukturne promjene još uvijek

prisutne, rast intrasektorske produktivnosti dominira tijekom cijelog razdoblja 1990.-2013. te nastupanjem krize. U siromašnijim regijama, produktivnost se poboljšava uglavnom u primarnom sektoru (rudarstvo i vađenje ruda), u kojem su se te regije specijalizirale prije krize i u kojem je zabilježeno restrukturiranje poslova, koje je pak nastupilo nakon udarnog kriznog razdoblja. S druge strane, u bogatijim regijama, od presudnog su značenja bila poboljšanja produktivnosti u prerađivačkom sektoru i određenim uslugama te u građevini.

Osim redovnih R-sesija, kongres ERSA-e privlačan je i mladim znanstvenicima jer se na njemu održavaju sesije za mlade znanstvenike koje su i ove godine bile dobro posjećene. Mladi znanstvenici tako imaju priliku predstaviti rezultate svog istraživanja (završenog ili u tijeku, npr. za potrebe izrade doktorske disertacije) te dobiti korisne komentare za unaprjeđenje svojih radova, a posebno kvalitetni radovi svake se godine nagrađuju. Diskutanti sesija radove izlagača čitaju unaprijed, nakon izlaganja ih komentiraju te izlagačima naknadno šalju izvještaj s komentarima i prijedlozima za poboljšanje metodologije, pristupa, istraživačkih pitanja ili neke druge sastavnice rada. Na jednoj od sesija pod nazivom "Urban Sprawl and Shrinkage", predstavljeno je nekoliko zanimljivih radova. Rene Kreichof (Technical University Berlin) izlagao je na temu "Being on the Losing Side of Global Urban Development – The Limits to Managing Urban Decline". U 21. stoljeću svjedočimo fenomenu gradova koji se smanjuju. U sjevernoj Europi smanjuju se gradovi u perifernim, rijetko naseljenim područjima, u zapadnoj Europi industrijske aglomeracije su u gospodarskom padu, a u ruralnim dijelovima južne Europe prisutni su emigracija i brzi pad stopa nataliteta. Europski se gradski planeri danas suočavaju s regulativom kojom se kontrolira urbani rast, a istovremeno moraju odgovoriti na izazove planiranja i upravljanja dijelovima urbanih područja koji propadaju. U dugom roku, čak i gradovi koji propadaju prisiljeni su stvarati (gospodarski) rast kako bi opstali u globalnoj ekonomiji. Strategije kao što su regeneracija, ponovno stvaranje imidža, prenamjena i obnova konačno su i opravdanje za ponovni rast ekonomске aktivnosti i djelovanja. Maryam Naghsh Nejad i Amanda Ross pripremile su rad na temu "Does Suburbanization Cause Obesity?". Autorice rada istražuju učinke izgradnje prometnica i

suburbanizacije na pretilost, preseljenjem iz središta grada u predgrađe. Istraživanje je provedeno na razini okruga (*county*), koristeći sustav nadzora čimbenika rizičnog ponašanja (*Behavioral Risk Factor Surveillance System – BRFSS*). Objedinjavanjem tih podataka i informacija sadržanih u predloženom programu izgradnje prometnica dobivamo rezultate koji ukazuju na to da dodatne milje u sustavu prometnica povećavaju stope pretilosti u urbanim područjima. Felix Richter izložio je rad pod naslovom "Winner Picking in Urban Revitalization Policies – Empirical Evidence from Berlin". U njegovoj studiji postavlja se pitanje odabiru li donositelji odluka strateški "pobjednike" kada biraju ciljeve lokalnih politika revitalizacije (*place-based revitalization policies*). Polazeći od trenutnih vrijednosti, ocjenjuju se dugoročni trendovi stope nezaposlenosti i udjela stanovnika s imigrantskim statusom na vjerojatnost odabira ciljanog područja. Empirijski dokazi su u skladu s očekivanjima, odnosno donositelji odluka u određenoj mjeri svoj odabir temelje na očekivanom (pozitivnom) budućem ishodu. U trenutku visokih razina nezaposlenosti, raste vjerojatnost odabira ovih područja za revitalizaciju, dok se u slučaju povećanja stope nezaposlenosti u šestogodišnjem razdoblju, odnosno negativnog razvoja, smanjuje vjerojatnost odabira. Ovaj efekt interpretira se kao odabir pobjednika. Naime, lokalne vlasti jednostavno ne odabiru područja s najizraženijom potrebom za revitalizacijom, već preferiraju područja koja pokazuju prve znakove procesa gentrifikacije.

Kao i do sada, ERSA-in kongres i ovog je puta okupio velik broj sudionika¹. Navedene teme bile su dovoljno sveobuhvatne s nizom različitih sesija. Sesije su uglavnom završavale vrlo dinamičnim i zanimljivim diskusijama u kojima su sudjelovali znanstvenici i stručnjaci te ostala zainteresirana publika. Tijekom kongresa u okviru velikog broja pod tema, prezentiran je značajan broj radova. "Udarne" sesije i "zvučna" imena u regionalnoj znanosti uglavnom su bili na rasporedu prvog dana, što je dovelo do preklapanja izlaganja iznimno interesantnog sadržaja pa dio njih nije bilo moguće poslušati.

¹ Sama lokacija pokazala se izrazito atraktivnom što je doprinijelo velikom broju sudionika.

Nacionalne sekcije ERSA-e svake godine organiziraju ljetne škole, tzv. ljetne institute, namijenjene prvenstveno mladim znanstvenicima. Takvi događaji uobičajeno traju sedam do deset dana, a nude niz predavanja, radionica i seminara na odabranu glavnu temu, što polaznicima omogućuje jednostavnije i kvalitetnije pisanje radova (uglavnom doktorskih disertacija). Iduća ljetna škola održat će se 2015. godine u Beču, na Ekonomskom fakultetu Bečkog sveučilišta³. Otvorene su prijave za naredne ljetne škole (za 2016. godinu i kasnije).

Najavljeni su i sljedeći kongresi. U kolovozu 2015. godine domaćin će biti Technical University of Lisbon. Tema 55. kongresa ERSA-e je "Spatial Organization, Social Integration and Regional Development". Održat će se u Lisabonu na Fakultetu ekonomije i menadžmenta u razdoblju 25.-29. kolovoza 2015., zajedno s godišnjim kongresom Portugalskog udruženja za regionalni razvoj (APDR) i u zajedničkoj organizaciji ERSA-e, RSAI-a i APDR-a.

Literatura

Christopherson, Susan, Jonathan Michie i Peter Tyler, 2010, "Regional Resilience: Theoretical and Empirical Perspectives", *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 3(1), str. 3-10.

Đokić, Irena, 2009, "Territorial Cohesion of Europe and Integrative Planning", *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 19(120), str. 93-101.

Ekonomski institut, Zagreb, 2014, *Regio-novosti*, br. 4, rujan, Zagreb: Ekonomski institut, Zagreb, <http://www.eizg.hr/hr-HR/Regio-novosti-990.aspx> (pristupljeno 7. studenog 2014.).

⁵ Točno razdoblje održavanja ljetne škole još nije poznato.